

Ελευθερία του Τύπου vs ιδιωτικός βίος δημοσίων προσώπων

Φυντανίδου Σοφία & Φωτιάδου Πελαγία
3^ο έτος Νομικής ΑΠΘ & 3^ο έτος Νομικής ΑΠΘ

Εισαγωγή

Ένα διαχρονικό ζήτημα που ταλανίζει την κοινωνία και ιδιαίτερα τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αποτελεί η προστασία των προσωπικών δεδομένων των προβαλλόμενων προσώπων και κατά πόσο μπορεί αυτή να θέτει φραγμούς στο θεμελιώδες δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης των δημοσιογράφων. Πόσο πιο επίκαιρη είναι η οριοθέτηση αυτή όταν τα ΜΜΕ και κατά κύριο λόγο το Διαδίκτυο διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην καθημερινότητα όλων των πολιτών;

Ελευθερία της γνώμης αρ.14 παρ.1

Η ελευθερία της γνώμης όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 14 του Συντάγματος αποτελεί εξειδίκευση του θεμελιώδους δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του άρθρου 5 του Συντάγματος. Η σημασία του καταδεικνύεται από το γεγονός ότι η γαλλική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη του 1789 την χαρακτηρίζει ως «ένα από τα πιο πολύτιμα δικαιώματα του ανθρώπου». Δεν διασφαλίζει απλώς την απρόσκοπτη επικοινωνία και έκφραση απόψεων αλλά αποτελεί μια *conditio sine qua non* της δημοκρατίας¹, γεγονός που θεμελιώνει την

πολιτική διάσταση του δικαιώματος. Το άρθρο 14 κατοχυρώνει εκτός από το ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης και μία θεσμική εγγύηση εξασφαλίζοντας τον πλουραλισμό ως ακρογωνιαίο λίθο του δημοκρατικού πολιτεύματος.² Ως έκφραση της γνώμης νοείται η με οποιονδήποτε τρόπο εξωτερικεύσή της³. Η ελευθερία της έκφρασης έχει διττό περιεχόμενο καθώς περιλαμβάνει μία θετική και μία αρνητική πτυχή. Η θετική ελευθερία της έκφρασης εξασφαλίζει στους πολίτες σε πρώτο στάδιο το δικαίωμα να λαμβάνουν πληροφορίες και να διαμορφώνουν ελεύθερα τις απόψεις τους και σε ένα δεύτερο στάδιο τη δυνατότητα να τις εκφράζουν και να τις διαδίδουν χωρίς να υφίστανται οποιαδήποτε δυσμενή συνέπεια. Η αρνητική πλευρά της ελευθερίας από την άλλη πλευρά εγγυάται στους πολίτες ότι δεν θα εξαναγκαστούν να εκφράσουν τις γνώμες τους από φορείς κρατικής εξουσίας.

Η ελευθερία του Τύπου

Ο νομοθέτης διακρίνει στην παρ.2 ως ειδικότερη έκφανση της ελευθερίας της έκφρασης την ελευθερία του Τύπου αποδίδοντας της ιδιαίτερη βαρύτητα. Ο όρος Τύπος ερμηνεύεται με ευρύτητα και

¹ Π.Δ.Λαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2012, σελ.341

² ΚΩΣΤΑΣ Χ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ –

ΣΠΥΡΟΣ Β. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ, Ατομικά Και Κοινωνικά Δικαιώματα, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2017, σελ 331

³ ΙΩΑΝΝΗΣ Κ.ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΜΜΕ, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2012, σελ. 3

περιλαμβάνει «οποιοδήποτε μέσο με το οποίο επιτυγχάνεται η παραγωγή μεγάλου αριθμού αντιτύπων , γραπτών κειμένων , εικόνων κτλ σε χαρτί , ύφασμα ή άλλη γραφική ύλη» ⁴. Πλέον , στην έννοια του Τύπου πρέπει να υπαχθούν και διαδικτυακοί τόποι που διατηρούν τα παραδοσιακά ΜΜΕ ⁵. Η ελευθερία του Τύπου περιλαμβάνει αρχικά την ελευθερία εκδόσεως το στάδιο δηλαδή της ελεύθερης ίδρυσης εφημερίδων ή εντύπων χωρίς να υπάγεται σε καθεστώδες προηγούμενης άδειας διοικητικής αρχής όπως προβλέπεται για τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς στο άρθρο 15 του Συντάγματος και την ελεύθερη διεύθυνση αυτών. Αφορά, επίσης, την ελευθερία συντάξεως δηλαδή την ελεύθερη επιλογή πολιτικής ή άλλης κατευθύνσεως του εντύπου ⁶ , την ελευθερία διαμόρφωσης της εμφάνισης του εντύπου και την ελευθερία κυκλοφορίας και πώλησης του με οποιονδήποτε πρόσφορο τρόπο. Θεμελιώνει επίσης την ελευθερία ασκήσεως των επαγγελματιών του Τύπου , διασφαλίζοντας την ελεύθερη ενασχόληση με τη δημοσιογραφία και τις συναφείς ειδικότητες . Ειδομένη από την παθητική πλευρά , την πλευρά του αναγνώστη η ελευθερία του Τύπου περιλαμβάνει το δικαίωμα κάθε πολίτη να έχει πρόσβαση σε οποιοδήποτε έντυπο επιθυμεί .

Περιορισμοί ελευθερίας γνώμης και Τύπου

Η ελευθερία της έκφρασης και η σημασία που έχει αυτή για την δημοκρατία δεν την καθιστούν ανεπιφύλακτο δικαίωμα . Ήδη ο συντακτικός νομοθέτης επιβάλλει το γενικό περιορισμό «*τηρώντας τους νόμους του κράτους*» , υποδηλώνοντας ότι δεν μπορεί να γίνει επίκληση της ελευθερίας της έκφρασης για την απαλλαγή από τις δεσμεύσεις των γενικών νόμων . Σύμφωνα

με τη θεωρία της επενέργειας , επιβάλλεται μια στάθμιση του συνταγματικά προστατευόμενου αγαθού που τίγεται με την ελευθερία της γνώμης . Η επίλυση , δηλαδή , ενδεχόμενης σύγκρουσης της ελευθερίας έκφρασης με άλλα κατοχυρωμένα δικαιώματα πρέπει να γίνεται *ad hoc* , σταθμίζοντας κάθε φορά τα εκάστοτε συγκρουόμενα δικαιώματα. Γνώμονας για τη στάθμιση αυτή αποτελεί η αρχή της αναλογικότητας , σύμφωνα με την οποία ο περιορισμός στην ελευθερία της έκφρασης σε μια δημοκρατική κοινωνία πρέπει να γίνεται μόνο όταν κρίνεται ότι είναι το πλέον πρόσφορο μέσο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού , ότι δεν μπορεί ο σκοπός αυτός να επιτευχθεί με ηπιότερο μέσο και ότι είναι εν στενή έννοια αναλογικός, δηλαδή ότι μετά από τη στάθμιση των δύο δικαιωμάτων η ωφέλεια είναι μεγαλύτερη από τη βλάβη που υφίσταται το άτομο από τον περιορισμό αυτό . Το Ευρωπαϊκό σύστημα της στάθμισης δικαιωμάτων διαφοροποιείται από την πάγια νομολογία του Supreme Court σύμφωνα με την οποία η ελευθερία της έκφρασης έχει εκ των προτέρων προβάδισμα στη σύγκρουση με οποιοδήποτε δικαίωμα και ότι περιορισμοί νοούνται μόνο ως προς τα μέσα και τις συνθήκες εκφοράς του λόγου και όχι ως προς το περιεχόμενο⁷ . Χαρακτηριστικές περιπτώσεις στις οποίες υποχωρεί το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης είναι η δημόσια ασφάλεια η οποία επιτάσσει την μη αποκάλυψη απόρρητων πληροφοριών για την εθνική άμυνα και η προστασία της τιμής και του γενικού δικαιώματος στην προσωπικότητα στο οποίο περιλαμβάνεται και η προστασία του απορρήτου της ιδιωτικής ζωής .

Η ελευθερία του Τύπου πέρα από τις άνω εγγυήσεις για την ελευθερία της έκφρασης διασφαλίζεται με τον γενικό περιορισμό της «*απαγόρευσης λογοκρισίας και κάθε*

⁴ ΑΠ669/1985, ΝοΒ1986,447

⁵ ΚΩΣΤΑΣ Χ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ – ΣΠΥΡΟΣ Β. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ , Ατομικά Και Κοινωνικά Δικαιώματα, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ,2017 , σελ 346

⁶ Π.Δ.Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα ,ΣΑΚΚΟΥΛΑ ,2012,σελ.407

⁷ Snyder vs Phelps, Supreme Court διαθέσιμη σε : uscourts.gov

ειδικού μέτρου» του άρθρου 14 παρ. 2 εδ. β αλλά και τους ειδικούς συνταγματικούς περιορισμούς των παρ. 5 επ. οι οποίες ορίζουν τις προϋποθέσεις υποχρέωσης επανόρθωσης του θιγομένου, την παύση κυκλοφορίας εντύπου, σε βαριές περιπτώσεις την απαγόρευση άσκησης δημοσιογραφικού επαγγέλματος, την αστική και ποινική ευθύνη του Τύπου και θέτουν το πλαίσιο της οικονομικής του ανεξαρτησίας.

Η σημασία του άρθρου 9Α του Συντάγματος

Μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 κατοχυρώθηκε ρητά το άρθρο 9Α, το δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης ή πληροφοριακού αυτοκαθορισμού. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων κρίθηκε ακόμη πιο απαραίτητη μετά την ανάπτυξη των δυνατοτήτων που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία ηλεκτρονικής επεξεργασίας πληροφοριών για καταχώρηση και συνάμα για διεύθυνση της κρατικής εξουσίας-και όχι μόνο-στη σφαίρα της αυτονομίας του κάθε ατόμου.

Από συστηματική άποψη, το νέο αυτό άρθρο συνδέεται τόσο με το άρθρο 2 παρ. 1 Συντ., αφού αποσκοπεί προφανώς στην αποτροπή του κινδύνου να καταστεί το άτομο απλό πληροφοριακό αντικείμενο, όσο και με το άρθρο 9 παρ. 1 εδ. β' Συντ., αφού αποσκοπεί επίσης στη θωράκιση του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου από καινοφανείς απειλές.⁸ Το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης είναι ένα ατομικό-αμυντικό δικαίωμα που θεμελιώνει κατά βάση την αξίωση αποχής από την συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων και πραγματώνεται σε δύο επίπεδα. Αρχικά, καθιερώνεται η απαγόρευση αναγραφής ορισμένων δεδομένων σε συγκεκριμένες περιστάσεις, όπως η απαγόρευση αναγραφής του θρησκειώματος στις

αστυνομικές ταυτότητες. Σε ένα δεύτερο στάδιο καθένας δικαιούται να αρνηθεί την παροχή προσωπικών πληροφοριών, εάν αυτή η νομοθετικά προβλεπόμενη υποχρέωση παροχής δεν συνοδεύεται από διαδικαστικές και οργανωτικές εγγυήσεις.

Τα προσωπικά δεδομένα των προβαλλόμενων προσώπων

Ένα σημαντικό ζήτημα που απασχολεί τα διεθνή, ευρωπαϊκά και εθνικά δικαστήρια ειδικότερα τις τελευταίες δεκαετίες με την κυριαρχία των τεχνολογικών μέσων αποτελεί η προστασία της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Για αυτό, λοιπόν, είναι εύλογο να βρίσκονται σε σύγκρουση τα βασικά συνταγματικά δικαιώματα και έτσι να ανακύπτουν διαρκώς σχετικές υποθέσεις στη διεθνή νομική σκηνή. Δικαιούνται εν τέλει, όμως ο ιδιώτης και τα ΜΜΕ να παρεμβαίνουν στην προσωπική ζωή των προβαλλόμενων προσώπων;

Δημόσια είναι τα πρόσωπα των οποίων η κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα αφορά την κοινή γνώμη εφόσον αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της λειτουργίας της κοινωνίας. Βάσει της γερμανικής θεωρίας και νομολογίας τα δημόσια πρόσωπα διακρίνονται σε πρόσωπα απόλυτης και σχετικής επικαιρότητας. Τα πρώτα ονομάζονται εκείνα που κατέχουν μια ιδιαίτερη θέση στην κοινωνία με ισχύ και μεγάλη επιρροή στα κοινωνικοπολιτικά δρώμενα (πολιτικά πρόσωπα, ανώτατοι δημόσιοι λειτουργοί, καλλιτέχνες, αθλητές) και ως εκ τούτου οφείλουν να έχουν μεγαλύτερη ανοχή στα σχόλια και στις αξιολογικές κρίσεις των πολιτών και των ΜΜΕ. ⁹Τα δεύτερα, αντιθέτως, βρίσκονται στην επικαιρότητα λόγω ενός έκτακτου και ιδιαίτερης σημασίας γεγονότος με αποτέλεσμα να

⁸ ΚΩΣΤΑΣ Χ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ-ΣΠΥΡΟΣ Β. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2017, σελ. 250

⁹ Γεώργιος Αργυρόπουλος, ΜΜΕ και προσωπικά δεδομένα δημοσίων προσώπων, Διαθέσιμο στο <https://www.constitutionalism.gr/argyropoulos-prosopika-dedomena/>

προβάλλονται από τον Τύπο για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί αυτό.

Ο ιδιωτικός βίος των δημοσίων προσώπων που αποτελεί ένα από τα συχνότερα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά αλλά και η δημοσιογραφική δεοντολογία που δημιουργεί την υποχρέωση πολύπλευρης ενημέρωσης και αντικειμενικής πληροφόρησης εν γένει φανερώνουν τη σύγκρουση του δικαιώματος στην πληροφόρηση (άρθρο 5Α Σ) και της ελευθερίας του Τύπου (άρθρο 14 Σ) με το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης (άρθρο 9Α Σ) και της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 9 παρ. 1 Σ) και επιτάσσουν συνακόλουθα την οριοθέτηση μεταξύ τους.

Ο δημοσιογράφος προκειμένου να μην θίγει την προσωπικότητα των ατόμων που περιλαμβάνει την τιμή, την υπόληψη και την εικόνα τους, θα πρέπει τα θέματα με τα οποία ασχολείται και στα οποία εμπλέκονται δημόσια πρόσωπα να συντελούν αντικείμενο δικαιολογημένου ενδιαφέροντος του κοινού, να υπάρχει καλόπιστη πρόθεση και κριτική -και όχι εξυβριστική διάθεση- ακόμα και αν η τελευταία είναι αυστηρή.¹⁰ Το δικαιολογημένο ενδιαφέρον του κοινού για ενημέρωση αποτελεί έκφανση του συνταγματικά προστατευμένου δικαιώματος στην πληροφόρηση και θεωρείται αναγνωρισμένο και βαρύνον όταν σχετίζεται με πληροφορίες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της πολιτικής γνώμης του κοινού. Επιπλέον, η πολιτιστική, οικονομική, κοινωνική και επιστημονική βαρύτητα μιας πληροφορίας δικαιολογεί το ενδιαφέρον του κοινού και επιδρά στη στάθμιση της επιδιωκόμενης πληροφορήσεως.¹¹ Ο Άρειος Πάγος¹² δέχεται ότι για την δράση ενός προσώπου που ασκεί δημόσιο λειτούργημα ή κατέχει δημόσιο αξίωμα υφίσταται δικαιολογημένο ενδιαφέρον ενημέρωσης του κοινωνικού

συνόλου, ακόμα και για λεπτομέρειες της ιδιωτικής τους ζωής χωρίς όμως να καταλύεται η στενά ιδιωτική σφαίρα του απορρήτου που ανάγεται στον απαραβίαστο πυρήνα της αξίας του ανθρώπου.

Σχετική είναι η υπ' αριθμ. 1337/2013 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας περί αποκάλυψης του σκανδαλώδους βίου ανώτατου κληρικού όταν κατά τη διάρκεια τηλεοπτικών εκπομπών μετεδόθηκε μαγνητοφωνημένη τηλεφωνική συνδιάλεξη με αντικείμενο την ερωτική ζωή του τότε Μητροπολίτη Αττικής και την επιθυμία του να συνάψει σεξουαλικές σχέσεις με νεαρό άνδρα. Εδώ η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα έκρινε ότι η προβολή ερωτικών συνομιλιών ιεραρχών δεν παραβίασε την ιδιωτική ζωή τους και κρίθηκε επιτρεπτή καθώς εντάσσεται στον ελεγχόμενο από τον Τύπο δημόσιο βίο τους αφού υπάρχει αντινομία μεταξύ του δημοσίου λόγου του και της ιδιωτικής συμπεριφοράς που πρεσβεύει ο Μητροπολίτης. Το Συμβούλιο της Επικρατείας, επηρεασμένο από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, έκρινε δικαιολογημένη μεν την μετάδοση της είδησης περί των ερωτικών προτιμήσεων του Μητροπολίτη, ενόψει της συνδρομής τόσο του κριτηρίου του δημοσίου προσώπου όσο και αυτό του δημοσίου ενδιαφέροντος, ωστόσο θεώρησε ότι η μετάδοση αυτούσιας και της συνεχόμενης αναμετάδοσης της αισχρής συνομιλίας μεταξύ των δύο κληρικών συνιστούσε παραβίαση του πυρήνα της ιδιωτικής τους ζωής.

Άλλη πολύκροτη και ιδιαιτέρως συζητημένη απόφαση του ΕΔΔΑ αποτελεί αυτή που αφορά στην υπόθεση von Hannover v. Germany όπου η Καρολίνα του Μονακό προσέφυγε στο δικαστήριο για παραβίαση της ιδιωτικότητάς της, καθώς τα

¹⁰ Παναγιώτης Μαντζούφας, Δικαστικό ρεπορτάζ και δημοσιογραφική δεοντολογία, Διαθέσιμο στο <https://www.constitutionalism.gr/2020-12-mantzoufas-diorthoseis-askiti/>

¹¹ ΙΩΑΝΝΗΣ Χ. ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ, ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΜΜΕ, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2012, σελ. 195

¹² ΑΠ 854/2002, ΝοΒ, 2003, σ. 50 επ

MME δημοσιοποίησαν προσωπικές φωτογραφίες με την οικογένειά της. Το Δικαστήριο στην προκειμένη περίπτωση δέχθηκε ότι η προσβαλλόμενη έκφανση του ιδιωτικού βίου του δημοσίου προσώπου οφείλει να συνδέεται άμεσα με τα καθήκοντα του, κατ' εφαρμογή της αρχής της διαφάνειας του δημοσίου βίου, έτσι ώστε να θεωρείται θεμιτή η επέμβαση των MME χάριν εξυπηρετήσεως του δικαιώματος ενημέρωσης του κοινού και αντίστοιχα θεμιτός ο περιορισμός του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου του θιγομένου. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται και πληροφορίες που δεν συνδέονται καταρχήν με την άσκηση των δημοσίων καθηκόντων του θιγομένου, αλλά κατ' εξαίρεση κρίνεται *in concreto* ότι σχετίζονται με το δημόσιο ρόλο του.¹³ Το ΕΔΔΑ εδώ έκρινε, βάσει των άρθρων 8 και 10 της ΕΣΔΑ, ότι η δημοσίευση φωτογραφιών και άρθρων σχετικά με τις λεπτομέρειες της ιδιωτικής ζωής της εικονιζόμενης, επιδιώκει μόνο την ικανοποίηση της περιέργειας ενός συγκεκριμένου αναγνωστικού κοινού και ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνεισφέρει σε οποιοδήποτε διάλογο γενικό κοινωνικό ενδιαφέρον, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι το πρόσωπο είναι δημόσια γνωστό.

Ως κριτήριο οριοθέτησης των αντικρουόμενων δικαιωμάτων καταδεικνύεται, ακόμη, η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας όπως προαναφέρθηκε ως γενικός περιορισμός της ελευθερίας του Τύπου. Ο περιορισμός αυτός χωρεί όταν εμφανίζονται στο προσκήνιο συνταγματικά αγαθά αξία υψηλής προστασίας ώστε να αποδειχθεί αν η προσβλητική πράξη(δημοσίευση προσωπικών φωτογραφιών, κάποια αξιολογική κρίση) είναι ικανή, ως αναγκαίο και κατάλληλο μέσο, να αποτελέσει αντικείμενο δικαιολογημένου ενδιαφέροντος του κοινού.

Επίλογος

Εν κατακλείδι, παρότι η ελευθερία του Τύπου και το δικαίωμα στην πληροφόρηση λογίζονται ως θεμέλια του δημοκρατικού πολιτεύματος θεωρείται απαραίτητη η υποχώρησή τους έναντι του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού. Αυτό συνεπάγεται την αποχή των MME από επεμβάσεις στην ιδιωτική σφαίρα διαφυλάσσοντας την προσωπικότητα και την πληροφοριακή αυτοδιάθεση των προβαλλομένων προσώπων.

¹³ Χριστίνα Αντ. Βρεττού, Δικαίωμα πληροφόρησης vs ιδιωτικής ζωής, Διαθέσιμο στο <https://bit.ly/3JOulfY>